

**СУЧАСНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКИХ
САНКЦІЙ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ
ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАЦІЙ В ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМАХ**

Важливе значення для забезпечення правового господарського порядку та належного здійснення господарської діяльності в Україні має встановлення дієвої та ефективної системи господарської відповідальності за правопорушення в сфері господарювання. Не винятком є й сфера ринку платіжних послуг та функціонування платіжних систем яка завжди була важливим сегментом економіки України, а відтак порушення в цій сфері ставлять під загрозу подальший економічний розвиток держави та забезпечення інтересів як окремих користувачів послуг платіжних систем, так і держави в цілому. При цьому, особливої ваги набувають проблеми дослідження умов, підстав та порядку застосування заходів публічно-правового впливу на порушників у вигляді адміністративно-господарських санкцій.

Можна визначити такі ознаки адміністративно-господарських санкцій, що застосовуються в сфері функціонування платіжних систем: по-перше, вони встановлюються виключно законами; по-друге, підставою застосування санкцій є порушення закріплених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності із переказу коштів, який здійснюється в межах платіжних систем; по-третє, суб'єктами відповідальності є платіжні організації внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем, які є резидентами України та платіжні організації міжнародних платіжних систем – нерезиденти, із якими суб'єкти господарювання укладають договори про участь у таких системах, завданням яких є загальне керівництво платіжними системами та їх функціонуванням; банки та небанківські фінансові установи-учасники внутрішньодержавних або міжнародних платіжних систем, які безпосередньо здійснюють діяльність із надання послуг з переказу коштів користувачам платіжних систем; юридичні особи, що здійснюють іншу діяльність, безпосередньо не пов'язану із переказом коштів, але направлену на забезпечення її здійснення (наприклад, еквайрингові, процесингові, клірингові установи, розрахункові центри тощо); юридичні особи або фізичні особи-підприємці, які безпосередньо не є учасниками платіжних систем, але здійснюють діяльність із переказу коштів на підставі агентських угод, укладених із банками

або небанківськими фінансовими установами-учасниками платіжних систем; по-четверте, обов'язковою є наявність вини суб'єкта відповідальності відповідно до ч. 2 ст. 218 ГК; по-п'яте, санкції застосовуються Національним банком України як спеціальним органом державної влади який здійснює державне регулювання платіжних систем та ринку платіжних послуг; по-шосте, санкції спрямовані на припинення правопорушення й ліквідацію його наслідків; по-сьоме, санкції виявляються в застосуванні до порушників заходів майнового або організаційного характеру.

Слід звернути увагу на відсутність в Законі України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" (далі – закон "Про платіжні системи") правових норм, які встановлюють відповідальність суб'єктів господарювання за порушення правил здійснення діяльності із переказу коштів. Це насамперед стосується умов, підстав та порядку застосування адміністративно-господарських санкцій, а також їх видів.

Відповідно до закону "Про платіжні системи" діяльність із переказу коштів можуть здійснювати банки, а також небанківські фінансові установи за наявності ліцензії Національного банку України (далі – НБУ) на переказ коштів без відкриття рахунків. Отже, певні правові норми, які встановлюють загальну систему заходів впливу на вказаних суб'єктів господарювання, що можуть застосовуватись в тому числі і в платіжних системах, можна віднайти в Законах України "Про банки та банківську діяльність" (далі – закон "Про банки") та "Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг" (далі – закон "Про фінансові послуги").

Так, згідно із ст. 73 закону "Про банки", у разі порушення банками або іншими особами, які можуть бути об'єктом перевірки Національного банку України, банківського законодавства, нормативно-правових актів НБУ, його вимог, або здійснення ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, НБУ адекватно вчиненому порушенню або рівню такої загрози має право застосувати заходи впливу. При цьому, серед усіх перерахованих заходів впливу, встановлених в законі, тими, що відповідають ознакам адміністративно-господарських санкцій та можуть застосовуватися саме за порушення законодавства про переказ коштів, серед інших правопорушень в сфері банківської діяльності, можуть бути такі: 1) установлення для банку підвищених економічних нормативів 2) підвищення резервів на покриття можливих збитків; 3) обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій; 4) відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку; 5)

накладення штрафу на банк відповідно до положень, затверджених Правлінням НБУ, але у розмірі не більш як один відсоток суми зареєстрованого статутного капіталу. Слід також зазначити, що хоча законом "Про банки" і встановлено обмеження стосовно розміру штрафу у вигляді одного відсотка статутного капіталу, розмір самого штрафу закріплюється в Положенні Про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства. Це не співпадає із нормами ст. 238 ГК про те, що адміністративно-господарські санкції та їх види можуть встановлюватись виключно в ГК та інших законах, а не підзаконних нормативно-правових актах. В цьому контексті слід погодитись із В.С. Щербиною, який зазначає, що в окремих випадках у підзаконних нормативно-правових актах, що деталізують і конкретизують норми відповідних законів, може встановлюватись тільки порядок (механізм) застосування окремих адміністративно-господарських санкцій.

Що стосується закону "Про фінансові послуги", то ним встановлено такі заходи впливу, які можна визначити як адміністративно-господарські санкції і застосувати до небанківських фінансових установ за порушення законодавства про переказ коштів: 1) накладення штрафу на учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) за провадження діяльності на ринках фінансових послуг, для якої законом встановлені вимоги щодо одержання ліцензії та/або реєстрації, без відповідної ліцензії та/або реєстрації; неподання, несвоєчасне подання або подання завідомо недостовірної інформації; ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпорядження, рішення Уповноваженого органу про усунення порушення щодо надання фінансових послуг; 2) тимчасове зупинення або анулювання ліцензії на право здійснення діяльності з надання фінансових послуг; 3) виключення відповідно до законодавства учасників ринків фінансових послуг (крім споживачів фінансових послуг) з Державного реєстру фінансових установ або реєстру осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги.

Окрім загальних адміністративно-господарських санкцій встановлених в ГК, законах "Про банки", "Про фінансові послуги" застосовування спеціальних санкцій законом не передбачено. Частково заповнити цей пробіл у праві повинні були норми Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків. Але між законопроектом, що подавався на розгляд Верховної Ради України 20.06.2012 року, та тим, що був прийнятий за основу 04.07.2012 р. та в цілому 18.09.2012 р. є істотна різниця.

Законопроект від 20.06.2012 р., серед іншого, запроваджував систему нагляду (оверсайту) за платіжними системами та встановлював, що за результатами нагляду (оверсайту) до об'єктів нагляду можуть застосовуватися такі адміністративно-господарські санкції: 1) проведення переговорів з особами, які є об'єктами нагляду (оверсайту), стосовно необхідності приведення їх діяльності у відповідність до встановлених вимог; 2) письмове застереження щодо усунення порушень; 3) обмеження, зупинення чи припинення надання окремих видів послуг у платіжних системах в Україні; 4) виключення платіжної системи/учасника платіжної системи з Реєстру; 5) заборона здійснення діяльності в Україні. Тоді як вже в прийнятому в цілому законі такі правові норми відсутні. На наш погляд, це передусім пов'язано із перерозподілом повноважень стосовно здійснення державного регулювання за платіжними системами між НБУ та НКДРФП. В будь-якому випадку проблема відсутності спеціальних правових норм щодо застосування адміністративно-господарських санкцій за порушення в сфері переказу коштів залишилась відкритою та потребує свого вирішення шляхом скорішого внесення відповідних змін у законодавство.

Зазначимо, що у разі прийняття відповідних змін адміністративно-господарські санкції матимуть велике значення для забезпечення законності в сфері функціонування платіжних систем та провадження діяльності з переказу коштів, захисту прав і законних інтересів користувачів платіжних послуг, учасників платіжних систем та держави в цілому.

**Барабаш Н.П.,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
асистент кафедри трудового,
аграрного та екологічного права**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ЗАБУДОВИ ПЛОЩ ЗАЛЯГАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН

Обмеження щодо забудови площ залягання корисних копалин передбачені законодавством про надра. Такі обмеження спрямовані на охорону надр і разом з тим не можуть не впливати на використання земельних ділянок, під якими знаходяться родовища корисних копалин.

У науковій літературі правові аспекти забудови площ залягання корисних копалин вивчалися переважно при дослідженні правової охорони надр. При цьому спеціальні правила (умови, вимоги) забудови цих площ розглядалися як законодавчі заходи